

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Декан соціально-гуманітарного факультету
 Оксана ГОМОТЮК
 « 29 » 08 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Проректор науково-педагогічної роботи
 Віктор ОСТРОВЕРХОВ
 « 29 » 08 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Директор навчально-наукового інституту новітніх освітніх технологій
 Святослав ПИТЕЛЬ
 « 29 » 08 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни
«ПІДПРИЄМНИЦТВО»**

ступінь вищої освіти – БАКАЛАВР
 галузь знань – 01 ОСВІТА/ПЕДАГОГІКА
 спеціальність – 017 ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ
 освітньо-професійна програма – «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ»

Кафедра підприємництва і торгівлі

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні (год.)	ІРС, год.	Тренінг, год.	Самостійна робота студ., год.	Разом, год.	Залік (семестр)	Екзамен (семестр)
Денна	III	6	30	30	4	8	76	150	6	-
Заочна	III	6	8	4	-	-	138	150	6	-

29.08.2025

Тернопіль -- ЗУНУ
2025

Робочу програму склала доцент кафедри підприємництва і торгівлі
Західноукраїнського національного університету кандидат економічних наук,
доцент Білан Оксана Степанівна

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри підприємництва і
торгівлі, протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

Завідувачка кафедри,
д-р екон. наук, професор

Ольга СОБКО

Гарант ОП

Едуард МАЛІЯР

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПІДПРИЄМНИЦТВО»

1. Опис дисципліни «Підприємництво»

Дисципліна «Підприємництво»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Дисципліна Вибіркова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність 017«Фізична культура і спорт»	Рік підготовки: <i>Денна – 3</i> <i>Заочна – 3</i> Семестр: <i>Денна – 6</i> <i>Заочна – 6</i>
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»	Лекції: <i>Денна – 30</i> <i>Заочна – 8</i> Практичні заняття: <i>Денна – 30</i> <i>Заочна – 4</i>
Загальна кількість годин – 150	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: <i>Денна – 76</i> <i>Заочна – 138</i> Індивідуальна робота – 4 Тренінг – 8
Тижневих годин – 10 з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – залік

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПІДПРИЄМНИЦТВО»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета викладання дисципліни «Підприємництво» полягає у формуванні в студентів системи теоретичних знань і практичних навиків з філософії підприємництва, розуміння логіки та організації підприємницької діяльності, типології підприємництва, технології створення власної справи, ролі партнерських зв'язків і взаємодій та їх визначального впливу на розвиток суб'єктів підприємницької діяльності, ресурсного забезпечення, оцінки та аналізу результативності підприємницької діяльності, соціальної відповідальності бізнесу та ділової етики.

Дисципліна «Підприємництво» є такою, що опирається на навчальний матеріал суміжних курсів теоретично-прикладного характеру, об'єднує цей матеріал в єдиний комплекс економічних знань. Студенти в процесі вивчення дисципліни з'ясовують для себе роль підприємництва у функціонуванні національної економіки.

Вивчення курсу «Підприємництво» передбачає наявність систематизованих та ґрунтовних знань із суміжних дисциплін, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Мета лекційних занять полягає у донесенні до студентів і засвоєнні ними систематизованих знань в частині теоретико-прикладних аспектів функціонування підприємництва, започаткування та ведення власного бізнесу.

Завдання лекційних занять полягає у викладенні студентам згідно з робочою програмою основоположних засад підприємництва, управління, планування і ресурсного забезпечення підприємницької діяльності, забезпечення якості на основі стандартизації і сертифікації продукції, методичних підходів до оцінювання ефективності підприємницької діяльності в умовах трансформації економічних систем.

Метою проведення практичних занять є формування у студентів підходів критичного мислення, компетенцій у сфері здійснення ретроспективного аналізу, дослідження ринків в секторі індустрії гостинності, аналітичних навичок щодо оцінювання ефективності підприємницької діяльності та реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу.

Завданнями проведення практичних занять є:

- ❖ засвоєння і закріплення теоретичних знань з навчальної дисципліни, отриманих на лекційних заняттях;
- ❖ формування умінь і практичних навичок щодо організації підприємницької діяльності, започаткування та ведення власного бізнесу, ресурсного забезпечення та оцінювання ефективності підприємницької діяльності, соціальної відповідальності бізнесу;
- ❖ практичне застосування оцінних методик в частині розрахунків оцінних критеріїв, показників та вирішення інших прикладних економічних задач;
- ❖ засвоєння навичок бізнес-планування для забезпечення ефективного управління процесами їхньої розробки та реалізації.

3. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ПІДПРИЄМНИЦТВО»

Змістовий модуль 1 Теоретичні засади підприємництва

Тема 1. ПІДПРИЄМНИЦТВО В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Підприємництво і ринок. Середовище підприємництва: макро-, мезо- і мікрорівні. Сутність підприємництва. Цілі підприємництва: 1) вивчення, стимулювання і задоволення попиту суспільства в межах конкретних потреб; 2) формування попиту на «свідоме споживання». Класифікація цілей підприємництва: за масштабом охоплення; за характером діяльності; за спрямованістю дій. Ознаки підприємництва: самостійна діяльність; ініціативна та творча діяльність; систематична діяльність; діяльність, яка здійснюється на власний ризик; досягнення економічних та/або соціальних результатів. Об'єкти підприємницької діяльності: майно, товари (послуги), гроші і цінні папери, інформація та результати інтелектуальної діяльності. Основні принципи та функції підприємницької діяльності. Базові принципи підприємницької діяльності: вільний вибір видів підприємницької діяльності; самостійне формування підприємцем програми своєї діяльності, переліку постачальників і споживачів своєї продукції, джерел залучення ресурсів тощо; самостійне встановлення цін на продукцію (товари, послуги); вільний найм підприємцем працівників; комерційний розрахунок та власний комерційний ризик; вільне розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом. Функції підприємницької діяльності: інноваційна (творча), соціальна, екологічна, ресурсна, стимулююча, організаційна.

Інноваційна економіка та підприємництво. Інновації в еволюції економічної системи. Інноваційна спроможність країни в міжнародних рейтингах: Глобальний індекс інновацій (*Global Innovation Index*), Індекс інновацій Агентства Bloomberg (*Bloomberg Innovation Index*), Європейське інноваційне табло (*European Innovation Scoreboard*), Індекс готовності до передових/проривних технологій, ЮНКТАД (*A Frontier Technologies Readiness Index*), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (*Global Talent Competitiveness Index*). Закон України «Про інноваційну діяльність». Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року.

Підприємництво та концепція гармонійного (сталого) розвитку. Типологізація підприємництва: поняття і класифікаційні підходи. Види підприємництва згідно КВЕД. Традиційне підприємництво: поняття, ознаки, переваги та недоліки. Інноваційне підприємництво – вектор прогресу в цифровій економіці. Інноваційне підприємництво: поняття, ознаки, переваги та недоліки. Закон України «Про інноваційну діяльність». «Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». Оцінні критерії, індикатори та показники традиційного та інноваційного підприємництва.

Виробниче підприємництво: поняття і класифікаційні ознаки. Види виробничого підприємництва за характером впливу на виробничі процеси: основне, допоміжне. Оцінні показники ефективності виробничого підприємництва. Торговельне (комерційне) підприємництво. Види торговельного (комерційного) підприємництва залежно від ринку, в межах якого здійснюється товарний обіг: зовнішня торгівля; внутрішня торгівля. Види торговельного (комерційного) підприємництва залежно від ланок проходження товару: гуртова торгівля, роздрібна торгівля. Торговельно-посередницька діяльність. Види торгових посередників залежно від виду посередницьких операцій: дилери, дистрибутори, комісіонери, консигнатори, агенти, брокери. Види торгових посередників залежно від місця у каналі розподілу товарів: гуртові торговці, роздрібні торговці. Підприємництво на ринку товарів,

цінних паперів і робочої сили. Поняття і види бірж за профілем діяльності: товарні, фондові, валютні біржі, біржа праці. Ознаки та функції бірж. Основні функції товарних бірж: надання посередницьких послуг з укладання торгових угод; упорядкування оптової торгівлі, регулювання торгових операцій і вирішення торгових суперечок; збір і публікація інформації

про ціни, стан виробництва й інші фактори, що впливають на ціни. Види товарних бірж: за характером асортименту; за ступенем відкритості; за типом біржових угод. Біржовий товар. Біржові посередники. Біржові індекси. Фондові індекси та методика їх розрахунку. Основні світові фондові індекси (Dow Jones Industrial Average, NASDAQ, Hang Seng, Індекс DAX). Світові фондові біржі. Український фондовий ринок. Українські фондові біржі (ПФТС, Українська біржа, Перспектива). Українські товарні біржі.

Організація підприємницької діяльності: суб'єкти та об'єкти підприємницької діяльності. Суб'єкти підприємницької діяльності: фізичні особи, юридичні особи. Організаційно-правові форми організації підприємницької діяльності. Цивільний Кодекс України. Суб'єкти господарювання: 1) господарські організації (державні, комунальні та інші підприємства); 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Суб'єкти господарювання. Суб'єкти підприємництва. Суб'єкти мікропідприємництва: поняття і класифікаційні ознаки. Суб'єкти великого підприємництва: поняття і класифікаційні ознаки. Суб'єкти середнього підприємництва: поняття і класифікаційні ознаки.

Підприємство як суб'єкт господарювання. Підприємство як юридична особа. Ознаки підприємства (відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки). Мета створення підприємства: здійснення підприємницької діяльності та некомерційна господарська діяльність. Поняття і базові класифікаційні ознаки типологізації підприємств. Види підприємств за метою й характером діяльності (комерційні, некомерційні). Види підприємств за національною належністю капіталу (національні підприємства, закордонні підприємства, змішані підприємства, у т. ч. спільні підприємства). Види підприємств за формами власності майна (приватні підприємства, колективні підприємства, комунальні підприємства, державні підприємства (у т. ч. казенні підприємства, змішані підприємства). Види підприємств за технологічною цілісністю і ступенем підпорядкування (головні (материнські) підприємства, дочірні підприємства, асоційовані підприємства, філії підприємства). Види підприємств за способом створення (заснування) та формування статутного капіталу (унітарні підприємства, корпоративні підприємства). Базові класифікаційні ознаки: кількість засновників, власник майна, розподіл доходів. Види підприємств за розмірами: великі підприємства, середні підприємства, малі підприємства, мікропідприємства. Базові ознаки: чисельність персоналу, розмір річного доходу, балансова вартість активів.

Поняття і види господарських товариств. Закон України «Про публічні закупівлі». Господарське товариство як юридична особа. Державна реєстрація господарського товариства. Створення, функціонування та припинення господарських товариств: Цивільний Кодекс України. Об'єднання підприємств. Організаційно-правові форми об'єднань підприємств: асоціація, корпорація, консорціум, концерн.

Обґрунтування і вибір ідеї підприємницької діяльності. Підприємницька ідея як знання. Обґрунтування мети підприємницької діяльності та шляхів її досягнення. Сфери діяльності: виробництво, торгівля, послуги. Форми організації підприємництва: одноосібне володіння, партнерство (товариство). Способи створення бізнесу: створення нового підприємства; придбання функціонуючого бізнесу; заснування на основі франчайзингу. Переваги та недоліки. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. Основні етапи реєстрації юридичних осіб: рішення про створення підприємства та планування його діяльності; збори засновників, вибір організаційно-правової форми господарювання; розробка та нотаріальне засвідчення установчих документів; державна реєстрація підприємства. Статутний капітал: поняття та складові. Основні етапи реєстрації фізичних осіб-підприємців (ФОП): вибір виду діяльності і системи оподаткування; подання заяви про державну реєстрацію; заяви про обрання системи оподаткування (спрощеної або загальної); отримання виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Підприємство як резидент Дія Сіті. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні».

Література:

1. Апопій В.В., Середа С.А., Шутовська Н.О. Основи підприємництва : навч. посібник. Львів : Новий світ-2000, 2021. 324 с.
2. Економіка і бізнес : підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
3. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
4. Закон України Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : від 22.03.2012 № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
5. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
6. Закон України «Про публічні закупівлі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n75>
7. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>
8. Карпюк Г.І. Основи підприємництва : навч. посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Київ, 2021. 108 с.
9. Національний орган інтелектуальної власності. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf
10. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) ДК 009:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
11. Основи економічної грамотності та підприємництва: навч. посібник / Алексєєва С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Закатнов Д.О., Орлов В.Ф., Сохацька Г.В. Житомир : Полісся, 2021. 248 с.
12. Підприємство: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
14. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
15. Parker S.C. The Economics of Entrepreneurship. Second Edition. Ontario : University of Western Ontario, Cambridge University Press, 2018. 919 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781316756706>.

Тема 2. УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Поняття, принципи (єдиноначальності, науковості, гнучкості) і методи управління підприємницькою діяльністю (адміністративні, економічні, правові та психологічні). Організаційні структури управління на підприємстві: склад, переваги, недоліки. Функціональні підрозділи на підприємстві. Модернізація організаційних структур управління в умовах інноваційної економіки.

Функції управління підприємницькою діяльністю: планування, регулювання і контроль. Поняття і види планування підприємницької діяльності. Оперативне планування: поняття, показники. Виробнича програма підприємства: поняття, вимірники, показники. Методика розрахунку вартісних показників виробничої програми.

Тактичне планування в підприємстві: поняття, показники. Види планів та особливості їх розробки.

Література:

1. Апопій В.В., Серета С.А., Шутовська Н.О. Основи підприємництва : навч. посібник. Львів : Новий світ-2000, 2021. 324 с.
2. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
3. Підприємство: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.

Тема 3. БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Сутність за завдання бізнес планування в ринковій економіці. Бізнес-планування як елемент стратегічного планування в підприємстві.

Бізнес-планування як функція управління підприємницькою діяльністю. Принципи бізнес планування: систематичності, комплексності, науковості. Методи бізнес планування: балансовий, нормативний, оптимізацій, дослідно-статистичний.

Бізнес-планування як важливий елемент започаткування підприємницької діяльності. Обґрунтування підприємницької ідеї технікою бізнес-планування.

Бізнес-планування як важливий елемент організації підприємницької діяльності та підвищення інвестиційної привабливості бізнесу.

Функції бізнес планування: аналітична, прогностична, інформаційна, мотиваційна.

Інформаційна база бізнес планування. Джерела формування інформаційної бази в бізнес плануванні: внутрішні (фінансова звітність, дані маркетингових досліджень, дані аналітичних доповідей), зовнішні (статистичні збірники, бюлетені, галузеві фахові наукові видання).

Інноваційний маркетинг в бізнес плануванні. Наповнення ціннісними ознаками бізнес плану.

Література:

1. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навч. посіб. / З.С. Варналій, Т.Г. Васильців, Р.Л. Лупак, Р.Р. Білик. Чернівці : Технодрук, 2019. 264 с.
2. Должанський І.З., Загорна Н.О. Бізнес-план: технологія розробки. К.: Центр учбової літератури. 2020. 380 с.
3. Михайленко О., Годун В., Юхименко Є. Розробка бізнес-плану підприємства. *Економічні науки*. 2021. № 6. С. 211-214 URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-43>
4. Підприємство: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
5. Barrow C., Barrow P., Brown R. *The Business Plan Workbook A Step-By-Step Guide to Creating and Developing a Successful Business*. 10th edition. Kogan Page, Limited, 2020. 321p.

Тема 4. БІЗНЕС-ПЛАН В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Економічний зміст і призначення бізнес-плану: обґрунтування створення нового бізнесу чи напряму діяльності; залучення коштів; залучення інвесторів, партнерів; планування і подальший контроль реалізації. Джерела інформації для розробки бізнес-плану.

Етапи розроблення бізнес-плану: визначення цілей та головної мети складання бізнес-плану; визначення цільових користувачів бізнес-плану, визначення структури бізнес-плану; збір даних для кожного розділу бізнес-плану; складання бізнес-плану; експертиза і доопрацювання бізнес-плану; презентація бізнес-плану.

Розділи бізнес-плану: резюме; аналіз галузі та суб'єкта господарювання/підприємництва; характеристика продукції (послуг); аналіз ринку; план виробництва; організаційний план; план маркетингу; фінансовий план; аналіз ризиків.

Технологія складання резюме як концентрованого викладу змістовної частини бізнес-плану.

Аналіз галузі та суб'єкта господарювання/підприємництва: критерії та аналітичні показники. Систематизація результатів та формування аналітичної записки. Методичні підходи в оцінюванні кон'юнктури ринків: оцінні критерії і показники.

Аналіз ринку як комплексний результат дослідження ринкового середовища: оцінні критерії та показники (ємність ринку, ємність вільних ринкових ніш, динаміка та потенціал ринку, частка конкурентів). Конкуренція і конкурентна перевага. Ідентифікація потенційних споживачів

План виробництва в бізнес-плані. Виробнича програма. Характеристика продукції (опис продукту. Оцінні показники якості і безпечності продукції. Відповідність стандартам якості. Методика розрахунку та представлення витрат та ресурсів виробництва.

План маркетингу: поняття, завдання, методика розрахунку показників. Функції маркетингу в підприємстві (цінніснотворча, стимулююча, регулююча). Маркетинг-мікс (4Р) і його роль в активізації продаж. Критерії ефективності маркетингової діяльності в підприємстві. Інноваційний маркетинг в підприємстві. Наповнення ціннісними ознаками маркетинг-міксу.

Фінансовий план: сутність та технологія розробки. План доходів і витрат: методика розрахунку основних показників. Визначення точки беззбитковості. Методика розрахунку показників фінансової стійкості: cash flow, фінансового стану, ліквідності, ділової активності та рентабельності.

Аналіз ризиків: поняття і класифікація ризиків при складанні бізнес-плану. Технології врахування ризиків при складанні бізнес-плану. Аналітичні показники в межах розділів бізнес-плану: методичні підходи до розрахунку та критерії ефективності (мін ризиків).

Оформлення та презентація бізнес-плану.

Література:

1. Бізнес-планування: навчальний посібник до виконання розрахункової роботи для студентів першого (бакалаврського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент і бізнес-адміністрування» першого. Уклад.: Ж. Жигалкевич. Київ : КПП ім.Ігоря Сікорського, 2021. 36 с. URL:

https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Ekonomiky/Docs/2020_Biznes-planuvannja_pidprijemnickoji_dijalnosti.pdf

2. Должанський І.З., Загорна Н.О. Бізнес-план: технологія розробки. К.: Центр учбової літератури. 2020. 380 с.

3. Михайленко О., Годун В., Юхименко Є. Розробка бізнес-плану підприємства. *Економічні науки*. 2021. № 6. С. 211-214. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-43>

4. Підприємство: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.

5. Barrow C., Barrow P., Brown R. The Business Plan Workbook A Step-By-Step Guide to Creating and Developing a Successful Business. 10th edition. Kogan Page, Limited, 2020. 321p.

6. PROConsulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka>

Тема 5. БІЗНЕС-ПЛАН В ГРАНТОВИХ ЗАЯВКАХ

Теорія грантового менеджменту. Грантодавці та грантові програми. Переваги грантового фінансування розвитку підприємництва. Державні та міжнародні грантові програми.

Державна грантова програма мікрогрант «Власна справа» в межах урядового проекту «Робота». Донори Державної програми. Вимоги до грантоотримувачів. Критерії відбору грантоотримувачів. Сфери використання: придбання обладнання, закупівлю сировини, сплату оренди, послуги маркетингу та реклами, комерційної концесії, лізингу. Величина

гранту. Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення. Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант.

Державні програми підтримки розвитку підприємництва: «Грант на теплицю», «Грант на переробне підприємство», «Грант для ветеранів та їх подружжя». Донори Державної програми. Вимоги до грантоотримувачів. Критерії відбору грантоотримувачів. Величина гранту. Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення. Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант.

Програми USAID: напрям підтримка сільського господарства. Програма АГРО. Програма Harvest. Проект «Кредитування сільськогосподарських виробників - КЕП». Проект «Економічна підтримка Східної України». Програма портфельних гарантій з банком «Львів». Програми USAID: напрям підтримка приватного сектора. Програми USAID: Проект «Інвестиції для стійкості бізнесу». Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України». Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка»: завдання та особливості фінансування. Секторна зосередженість грантової підтримки Програми: виробництво, послуги, інформаційні технології, інжиніринг, креативні індустрії. Донори Програми (Уряд США). Вимоги до грантоотримувачів. Критерії відбору грантоотримувачів. Сфера діяльності грантоотримувача: розвиток виробництва, продажі, покращення бізнес-процесів; розбудова організаційного потенціалу, цифрові і торгові можливості. Величина гранту. Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення. Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант.

EU4BUSINESS: грантова підтримка розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Напрями та особливості фінансування. Секторна зосередженість грантової підтримки. Донори Програми (Європейський Союз та уряд Німеччини). Вимоги до грантоотримувачів. Критерії відбору грантоотримувачів. Сфера діяльності грантоотримувача. Величина гранту. Аплікаційна форма: складові та вимоги до оформлення. Терміни складання заявок. Бізнес-план для подачі заявки на грант.

Література:

1. Грант «Власна справа». URL: <https://vlasnaspravagrants.com.ua/>
2. Должанський І.З., Загорна Н.О. Бізнес-план: технологія розробки. К.: Центр учбової літератури. 2020. 380 с.
3. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search>
4. Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» № 755-IV від 15.05.2003 р. з правками і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
5. Михайленко О., Годун В., Юхименко Є. Розробка бізнес-плану підприємства. *Економічні науки*. 2021. № 6. С. 211-214. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-43>
6. Національний проект. Дія. Бізнес. URL: <https://business.diiia.gov.ua/>
7. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України URL: <http://www.drs.gov.ua>
9. Сайт Дія. Бізнес Тернопіль – центр підтримки підприємців. URL: <https://business.diiia.gov.ua/ternopil>
10. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
11. PROConsulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka>
12. EU4BUSINESS. URL: <http://eu4business.org.ua/>
13. USAID . Економічний розвиток. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
14. USAID from the American people. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>

Змістовий модуль 2

Ресурсне забезпечення підприємницької діяльності

Тема 6. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОПЛАТА ПРАЦІ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Підприємницька діяльність та кадрове забезпечення. Поняття і структура персоналу підприємства. Категорії персоналу: керівники, фахівці, службовці, робітники. Штатний розпис підприємства. Повна і неповна зайнятість персоналу. Баланс робочого часу середньоспискового працівника. Визначення чисельності персоналу за категоріями. Ефективність використання персоналу. Економічна сутність і методи вимірювання продуктивності праці. Оцінні показники продуктивності праці: виробіток і працемісткість. Методи розрахунку показників продуктивності праці. Планування зростання продуктивності праці за техніко-економічними факторами. Норми праці. Норма часу. Норма виробітку. Норма обслуговування. Методика розрахунку норм праці.

Поняття, види та принципи оплати праці. Тарифна система оплати праці. Форми оплати праці у підприємстві: відрядна і погодинна. Відрядна форма оплати праці: поняття, переваги, недоліки. Системи відрядної форми оплати праці: пряма відрядна, відрядно-преміальна, відрядно-прогресивна, колективна, акордна. Методика розрахунку оплати праці за системами відрядної форми. Погодинна форма оплати праці. Системи погодинної форми: пряма погодинна, погодинно-преміальна. Методика розрахунку оплати праці за системами погодинної форми. Фонд оплати праці на підприємстві: поняття та методика формування. Безтарифна система оплати праці. Контрактна система оплати праці. Система участі в прибутках. Мотивація персоналу при здійсненні підприємницької діяльності. Державне регулювання оплати праці.

Література:

1. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
5. Національний класифікатор України «Класифікатор професій ДК 003:2010». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>
6. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 1. Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text>
7. Основи економічної грамотності та підприємництва: навч. посібник / Алексеева С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Закатнов Д.О., Орлов В.Ф., Сохацька Г.В. Житомир: Полісся, 2021. 248 с.
8. Економіка і бізнес: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.

Тема 7. МАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття та види матеріальних ресурсів. Матеріально-сировинні ресурси та їх склад. Засоби праці та предмети праці.

Основні засоби як елемент матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності. Поняття, класифікація і структура основних засобів. Облік та оцінка основних засобів. Поняття і види зношення основних засобів (фізичне і моральне). Методика розрахунку показників зношення основних засобів (коефіцієнт фізичного зношення, коефіцієнт морального зношення I і II роду). Амортизація основних засобів: поняття і методи нарахування. Розрахунок річної суми амортизаційних відрахувань. Прискорена амортизація

основних засобів: поняття і методи нарахування. Ефективність використання основних засобів: поняття та методика розрахунку оцінних показників: віддача основних засобів (фондовіддача), ємність основних засобів (фондомісткість), озброєність основними засобами (фондоозброєність). Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів при здійсненні підприємницької діяльності.

Оборотні засоби як елемент матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності. Економічна сутність, матеріальний склад і структура оборотних засобів. Оборотність оборотних засобів: поняття та методика розрахунку оцінних показників (коефіцієнт оборотності, період обороту).

Нормування оборотних засобів у підприємницькій діяльності: поняття і види норм. Методика розрахунку показників при нормуванні оборотних засобів у підприємницькій діяльності (середньорічний, середньомісячний та середньо кварталний залишок нормованих оборотних засобів, річна (загальна) потреба в матеріальних ресурсах, денна потреба в матеріальних ресурсах, норматив оборотних засобів в незавершеному виробництві, коефіцієнт наростання витрат, норматив готової продукції, норма оборотних засобів). Товарні запаси. Поняття та призначення запасів матеріальних ресурсів в підприємницькій діяльності. Види запасів матеріалів окремих видів матеріальних ресурсів (денний і поточний: страховий; максимальний, середній і мінімальний).

Література:

1. Апопій В.В., Серeda С.А., Шутовська Н.О. Основи підприємництва : навч. посібник. Львів : Новий світ-2000, 2021. 324 с.
2. Державний класифікатор України Класифікація основних фондів». ДК 013-97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0507217-97#Text>
3. Економіка і бізнес : підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
4. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
5. Підприємництво: навч.посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
6. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Наказ Міністерства фінансів від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>

Тема 8. НЕМАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Поняття і склад нематеріальних ресурсів. Роль нематеріальних ресурсів в умовах економіки знань. Нематеріальні ресурси як частина ресурсів підприємства, у яких відсутня матеріальна основа отримання доходу та невизначений розмір майбутнього прибутку від їх використання. Специфічні риси нематеріальних ресурсів. Класифікація нематеріальних ресурсів. Основні види нематеріальних ресурсів: об'єкти промислової власності (винаходи, промислові зразки, корисні моделі, знаки для товарів і послуг); об'єкти авторського та суміжних прав (комп'ютерні програми, бази даних, твори у галузі науки, літератури та мистецтва); нетрадиційні об'єкти нематеріальних ресурсів (ноу-хау, комерційна таємниця, гудвіл). Об'єкти промислової власності. Нематеріальні активи. Правова охорона нематеріальних активів. Амортизація нематеріальних активів. Оцінювання нематеріальних активів. Забезпечення ефективності формування і використання нематеріальних ресурсів при здійсненні підприємницької діяльності.

Поняття інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність як товар. Інтелектуальна власність як нематеріальний актив. Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності. Правовий захист об'єктів інтелектуальної власності. Торгова марка як інтелектуальна власність та нематеріальний актив. Торгова марка як елемент підвищення

конкурентоспроможності. Правова охорона торгових марок як об'єкта інтелектуальної власності. Ліцензії. Ліцензійні угоди. Види розрахунків за ліцензії: роялті, паушальна плата, комбіновані платежі. Оцінювання торгових марок. Види оцінок. Підходи до визначення вартості торгових марок: витратний, прибутковий, ринковий. Ідентифікація та оцінювання конкурентних переваг торгової марки. Особливості формування та використання інтелектуальної власності при здійсненні підприємницької діяльності в різних сферах.

Література:

1. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
2. Загородній С. Про авторське право і суміжні права: ключові законопроекти. *Інтелектуальна власність в Україні*. URL: <https://intelvlas.com.ua/>
3. Закону України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
4. Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
5. Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
6. Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>
7. Національний орган інтелектуальної власності. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf
8. Український Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://nipo.gov.ua/publiczna-informatsiia/>
9. Підприємство: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
10. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-2020.pdf>
11. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Тема 9. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ТА ІНВЕСТИЦІЇ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття, склад і структура фінансових ресурсів в підприємстві. Фінансові ресурси як грошові доходи та надходження, що знаходяться у розпорядженні підприємства. Фінансові ресурси як інструмент виконання фінансових зобов'язань. Види фінансових ресурсів. Власні фінансові ресурси: поняття і джерела формування (статутний капітал, прибуток, амортизаційний фонд). Залучені фінансові ресурси: поняття і джерела формування (авансовані замовником кошти, борги з оплати праці, борги до бюджетів різних рівнів, резервні кошти). Позикові ресурси: поняття і джерела формування (банківські кредити, товарні кредити).

Інвестиційні ресурси в підприємстві. Поняття і класифікація інвестицій. Види інвестицій за об'єктом інвестування: реальні (виробничі) та фінансові. Склад і структура реальних (виробничих). Реальні інвестиції як капіталовкладення у підприємницьку діяльність з метою відтворення реальних активів підприємства. Планування і фінансування реальних інвестицій. Поняття і види фінансових інвестицій (акції, облігації, інші цінні папери). Фінансові інвестиції як капіталовкладення у придбання цінних паперів та інших фінансових активів. Види інвестицій за формою власності капіталу (державні, приватні). Державні інвестиції як державні капітальні вкладення та/або кредити (позики) для здійснення підприємницької діяльності. Приватні інвестиції як заощадження населення або приватних підприємств. Джерела фінансування інвестицій.

Поняття, види і стадії інвестиційних проектів. Поняття та показники ефективності інвестиційних проектів: чиста приведена вартість (NPV), індекс прибутковості (PI), період

окупності (РВР). Точка беззбитковості (ВЕР) як обсяг або рівень операцій, при якому сукупний дохід дорівнює сукупним витратам. Формула розрахунку точки беззбитковості у натуральному вираженні.

Література:

1. Економіка і бізнес : підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
2. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса: Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
4. Гук О.В., Шендерівська Л.П., Мохонько Г.А. Інвестування інноваційної діяльності : начальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.
5. Каламбет С.В. Фінанси підприємств. Практикум : навч. посіб. / С.В. Каламбет, С.В. Іванов, Ю.В. Півняк Дніпро, 2022. 240 с.
6. Корнєєва Ю.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Вид-во: Центр навчальної літератури. 2020. 620 с.
7. Підприємство: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
8. Ситник Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф. Фінанси підприємств : навчальний посібник / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.

Змістовий модуль 3

Інноваційність та ефективність підприємницької діяльності

Тема 10. ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Поняття якості продукції як чинника конкурентоспроможності. Споживна вартість і технічний рівень продукції. Соціально-економічна вартість. Рівень якості продукції: поняття і оцінювання. Абсолютний, відносний, перспективний і оптимальний рівні якості продукції. Показники якості продукції: одиничні, комплексні, узагальнюючі. Розмаїття одиничних показників: призначення, надійності та довговічності, технологічності, стандартизації та уніфікації, ергономічні, естетичні, економічні, патентно-правові. Методи оцінки якості продукції: об'єктивний, органолептичний та розрахунковий. Напрями забезпечення якості продукції в сучасних умовах.

Системи управління якістю: поняття і складові елементи. Принципи управління якістю. Система національних стандартів. Національний стандарт України. Стандарти ISO. ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Приватні стандарти. Екологічні стандарти. Стандартизація продукції: поняття, методи, об'єкти і суб'єкти. Принципи стандартизації. Технічні умови. Сертифікація продукції. Обов'язкова та добровільна сертифікація в Україні. Визнання відповідності. Знак відповідності: призначення та використання. Міжнародна стандартизація і сертифікація. Органи стандартизації і сертифікації. Економічна і соціальна ефективність стандартизації і сертифікації. Імплементация міжнародних систем управління якістю і безпечністю продукції в Україні.

Література:

1. Закон України «Про стандартизацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>

2. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
3. Національний стандарт України. ДСТУ ISO 9001: 2015. Системи управління якістю. URL: https://dnaop.com/html/61390/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9001_2015
4. ДСТУ ISO 9004: 2018. Управління якістю. Якість організації. Настанови щодо досягнення сталого успіху. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=81206
5. Якість і безпечність харчової продукції традиційних та інноваційних технологій : підручник / І. В. Сирохман [та ін.] ; за ред. заслуж. діяча науки і техніки України, д-ра техн. наук, проф. І. В. Сирохмана. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2020. 503 с.

Тема 11. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Інноваційна теорія та економічне зростання. Інноваційна теорія Й. Шумпетера. Теорія «довгих хвиль» М. Кондратьєва. Інноваційні суспільства. Інноваційна економіка. Інноваційне підприємництво. Поняття і класифікація інновацій. Функції і типи інновацій. Роль інновацій в еволюції економічної системи. Дифузія інновацій. Попит як один із чинників формування інновацій. Аналіз попиту на інноваційну продукцію. Закон попиту. Табличне, графічне та аналітичне зображення попиту на інновації. Формування попиту на інновації.

Поняття, класифікація і взаємозв'язки інноваційних процесів на підприємстві. Основні етапи інноваційного процесу: наука, дослідження, розроблення, виробництво, використання. Стадії інноваційного процесу: наука, техніка, виробництво (розробки і комерціалізації). Моделі інноваційного процесу. Життєвий цикл інновацій. Циклічна концепція розвитку інновацій. Поняття інноваційного циклу. Фази життєвого циклу інновацій. Інноваційний ланцюг. Зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на життєвий цикл інновацій.

Інноваційна діяльність в умовах цифровізації економічних процесів. Поняття, суб'єкти і об'єкти, джерела фінансування. Оцінні показники інноваційної діяльності на макро- та мікрорівні. Інноваційне підприємство. Інноваційна продукція. Інноваційний продукт. Інноваційна активність. Господарський Кодекс. Закон України «Про інноваційну діяльність». Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Регулювання та стимулювання інноваційної діяльності. Державна інноваційна політика.

Оцінювання ефективності інноваційної діяльності: оцінні методики, критерії, індикатори, показники. Критерії і показники ефективності інноваційної діяльності. Методи визначення економічної ефективності інноваційної діяльності. Відмінності абсолютної та порівняльної ефективності. Соціальна ефективність інноваційної діяльності. Розрахунок ефектів від інноваційної діяльності. Ефект виробника і ефект споживача. Розрахунок ефекту: мікро- та макроекономічний підхід. Термін окупності інновацій. Шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності.

Література:

1. Аналітика від EUIPO: порушення прав інтелектуальної власності в країнах ЄС. URL: <https://nipo.gov.ua/porushennia-prav-iv-krainy-eu/>
2. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
4. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
5. Український Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://nipo.gov.ua/publiczna-informatsiia/>

6. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотку та економічного циклу . К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 246 с.
7. Schumpeter Joseph Teoria rozwoju gospodarczego. Warszawa: PWN. 1960. 405 s.
8. Schumpeter Joseph Capitalism, Socialism and Democracy :Third Edition (Harper Perennial Modern Thought). 2008. 431p.

Тема 12. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ ТА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ

Інноваційні підходи в діяльності підприємницьких структур. Поняття, класифікація і характеристики інноваційних проектів. Інноваційний проект як високоефективна форма організації інноваційної діяльності. Інноваційний проект як об'єкт управління. Підходи до визначення сутності поняття «інноваційний проект»: статичний і динамічний. Об'єкти інноваційного проекту. Структуризація інноваційного проекту.

Результати інноваційного проекту: об'єкти інтелектуальної власності; принципово нові види техніки і технології; нові ресурсозберігаючі технології, призначені для поліпшення соціального і екологічного становища; нові підприємства. Критерії кваліфікування інноваційного продукту. Критерії ідентифікування інноваційної продукції. Чинники, які обмежують впровадження інноваційних проектів.

Інноваційний проект в забезпеченні інноваційного розвитку бізнесу.

Література:

1. Заїка С. О., Грідін О. В. Інноваційний проект як об'єкт управління. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/4286/1/13.pdf>
2. Гарбуз С.В. Інноваційний проект: сучасні підходи до оцінювання та вибору. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32608686.pdf>
3. Інтелектуальна власність у цифрах. Показники діяльності у сфері інтелектуальної власності за 2023 рік. URL: <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/IP-in-Figures-2023-web1-.pdf>
4. Research and Innovation Project. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/projects_en

Тема 13. ВИТРАТИ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття, види і структура витрат в підприємницькій діяльності. Економічні витрати. Бухгалтерські витрати. Прямі і непрямі витрати. Адміністративні витрати. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Методика розрахунку витрат. Класифікація витрат на виробництво. Кошторис витрат (cost estimates). Калькуляція витрат (cost calculation). Статті витрат в підприємницькій діяльності. Елементи операційних витрат в підприємницькій діяльності: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати.

Економічна природа поточних витрат. Склад поточних витрат: собівартість реалізованих товарів (послуг), витрати обігу, позареалізаційні витрати, інші витрати. Класифікація поточних витрат. Поняття елементів поточних витрат. Операційні витрати: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, єдиний соціальний внесок, амортизація основних засобів, інші операційні витрати. Статті витрат: адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати.

Поняття і види цін на продукцію в підприємницькій діяльності. Оптові ціни: поняття і методика розрахунку. Роздрібні ціни: поняття і методика розрахунку. Методики ціноутворення при здійсненні підприємницької діяльності. Маркетингові підходи в ціноутворенні.

Література:

1. Економіка і бізнес : підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
2. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
3. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.

Тема 14. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Результати підприємницької діяльності: економічна сутність, види, джерела формування і оцінні показники. Методика розрахунку показників результативності підприємницької діяльності: дохід від реалізації продукції (товарів, послуг); чистий від реалізації продукції (товарів, послуг); прибуток; чистий прибуток. Фінансовий результат від операційної діяльності. Фінансовий результат до оподаткування. Чистий фінансовий результат.

Ефективність підприємницької діяльності: економічна сутність, показники, вимірники. Методичні підходи до розрахунку показників ефективності підприємницької діяльності.

Економічна сутність і види прибутку. Методика розрахунку величини прибутку: валовий, до оподаткування – *EBITDA* (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization), чистий – *OIBDA* (Operating Income Before Depreciation and Amortization). Прибуток, схеми його формування і розподілу при здійсненні підприємницької діяльності.

Економічна сутність і показники рентабельності в підприємницькій діяльності. Рентабельність виробництва: поняття, види (загальна і розрахункова) та методика розрахунку. Рентабельність продукції: поняття і методика розрахунку. Рентабельність продаж *ROS* (Return on Sales): поняття і методика розрахунку. Рентабельність капіталу (*ROI*): поняття і методика розрахунку. Рентабельність активів (*ROA*). Шляхи підвищення ефективності підприємницької діяльності: зниження витрат, оптимізація процесів, підвищення рівня організації та управління виробництвом, підвищення техніко-технологічного рівня, впровадження інноваційних технологій.

Література:

1. Економіка і бізнес : підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
2. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
3. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Ситник Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф. Фінанси підприємств : навчальний посібник / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.

Тема 15. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

Соціальна відповідальність бізнесу та Концепція гармонійного (сталого) розвитку. Основні принципи Концепції гармонійного (сталого) розвитку. Вимоги і цілі Концепції гармонійного (сталого) розвитку. Індикатори для моніторингу реалізації Цілей гармонійного (сталого) розвитку. Державне фінансування Цілей гармонійного (сталого) розвитку в Україні.

Соціальна відповідальність бізнесу як складова Концепції гармонійного (сталого) розвитку. Соціальна відповідальність бізнесу як добровільна ініціатива підприємства (підприємця) щодо відповідальності за вплив його рішень і діяльності на суспільство і довкілля через прозору та етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, здоров'ю і добробуту суспільства. Складові соціальної відповідальності: економічна (відповідальність за економічні результати діяльності); екологічна (відповідальність за вплив на стан довкілля); соціальна (відповідальність за вирішення соціальних проблем). Основні вимоги до соціальної відповідальності бізнесу: врахування очікувань зацікавлених сторін; відповідність чинному законодавству і узгодженість з міжнародними нормами поведінки; інтегрованість у діяльність підприємства.

Соціальна відповідальність бізнесу та циклова економіка. Ділова етика підприємця. Характерні ознаки ділової етики підприємця: вміння спілкуватися, повага чужої думки, стримування емоцій, визнання власної неправоти.

Література:

1. Кузьмін О., Станасюк Н., Пасінович І., Пирог О., Чернобай Л. Основи корпоративної соціальної відповідальності. Стратегії та ділові практики. Київ : Кондор, 2021. 244 с.
2. Кузьмін О., Пирог Л. Соціальна відповідальність. Практичний аспект. Київ : Кондор, 2020. 244 с.
3. Косович Б.І. Соціальне підприємництво в Україні: актуальні питання становлення. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 77-81.
4. Підприємництво: навч. посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку» від 21 серпня 2019 р. № 686-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-%D1%80#Text>
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
7. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
8. Фінансування заходів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: чотири ключові фактори успіху. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/finansuvannya-zakhodiv-spryamovanykh-na-dosyahnennya-tsiley-staloho-rozvytku-v-ukrayini-chotyry-klyuchovi-factory-uspikhu>

9. Соціальні цінності - що це таке, визначення та поняття. URL: <https://uk.economy-pedia.com/11039406-social-values>
10. Соціально-відповідальний бізнес: що це і як це працює сьогодні в Україні? URL: <https://www.forfuture.life/blog/socialno-vidpovidalnyy-biznes-shcho-ce-i-yak-vono-pracyuie-sogodni-v-ukrayini>
11. CDR – Społeczna odpowiedzialność biznesu. URL: <https://www.parp.gov.pl/csr>
12. CDR Ukraine. URL: <https://csr-ukraine.org/about/>
13. Dyrektywy UE Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=Dyrektywy+UE+Corporate+Social+Responsibility>
14. EU Strategy on Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.switchtogreen.eu/eu-strategy-on-corporate-social-responsibility/>
15. Golinska-Dawson P., Spychała M. Corporate Social Responsibility in the Manufacturing and Services Sectors. Springer Berlin Heidelberg, 2019. 280 p.
16. The European Business Network for Corporate Sustainability and Responsibility. URL: <https://www.csreurope.org/>
17. The Social responsibility of Businesses. URL: <https://www.scribd.com/document/215017267/The-Social-Responsibility-of-Business>

**СТРУКТУРА ЗАЛКОВОГО КРЕДИТУ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПІДПРИЄМНИЦТВО»**

(денна форма навчання)

РОЗДІЛ, ТЕМА	Кількість годин					
	Лекції	Прак-тичні заняття	Само-стійна робота	Інд. робота	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1						
Соціально-економічна природа підприємництва						
1. Підприємництво в інноваційній економіці	2	2	4	1		тести, опитування, обговорення
2. Управління підприємницькою діяльністю	2	2	4			тести, опитування, обговорення
3. Бізнес-планування в підприємстві	2	2	4			тести, обговорення
4. Бізнес-план в підприємницькій діяльності	2	2	6			опитування, обговорення
5. Бізнес-план в грантових заявках	2	2	4		8	заповнення грантової аплікаційної форми
Змістовий модуль 2						
Ресурсне забезпечення підприємницької діяльності						
6. Кадрове забезпечення та оплата праці в підприємницькій діяльності	2	2	6	1		тести, задачі
7. Матеріальні ресурси в підприємницькій діяльності	2	2	6			тести, задачі
8. Нематеріальні ресурси та інтелектуальна власність в підприємстві	2	2	6			тести, задачі
9. Фінансові ресурси та інвестиції в підприємницькій діяльності	2	2	6			тести, задачі
Змістовий модуль 3						
Інноваційність та ефективність підприємницької діяльності						
10. Якість продукції та її забезпечення в підприємстві	2	2	4	2		тести, задачі
11. Інноваційна діяльність в підприємстві	2	2	6			тести, задачі
12. Інноваційні проекти та розвиток бізнесу	2	2	6			тести, задачі
13. Витрати та ціноутворення в підприємницькій діяльності	2	2	6			тести, задачі
14. Ефективність підприємницької діяльності	3	3	6			тести, задачі
15. Соціальна відповідальність бізнесу	1	1	2			тести
РАЗОМ	30	30	76	4	8	–

(заочна форма навчання)

РОЗДІЛ, ТЕМА	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1 Соціально-економічна природа підприємництва			
1. Підприємництво в інноваційній економіці	0,25	0,25	10
2. Управління підприємницькою діяльністю	0,25	0,25	10
3. Бізнес-планування в підприємстві	0,25	0,25	10
4. Бізнес-план в підприємницькій діяльності	0,25	0,25	10
5. Бізнес-план в грантових заявках	0,25	0,25	8
Змістовий модуль 2 Ресурсне забезпечення підприємницької діяльності			
6. Кадрове забезпечення та оплата праці в підприємницькій діяльності	0,25	0,25	10
7. Матеріальні ресурси в підприємницькій діяльності	0,5	0,25	10
8. Нематеріальні ресурси та інтелектуальна власність в підприємстві	0,5	0,25	8
9. Фінансові ресурси та інвестиції в підприємницькій діяльності	0,5	0,25	8
Змістовий модуль 3 Інноваційність та ефективність підприємницької діяльності			
10. Якість продукції та її забезпечення в підприємстві	1	0,25	8
11. Інноваційна діяльність в підприємстві	1	0,25	10
12. Інноваційні проекти та розвиток бізнесу	1	0,25	10
13. Витрати та ціноутворення в підприємницькій діяльності	1	0,25	10
14. Ефективність підприємницької діяльності	1	0,5	8
15. Соціальна відповідальність бізнесу	0,25	0,25	8
РАЗОМ	8	4	138

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: Підприємництво в інноваційній економіці

Мета: засвоїти теоретичні засади функціонування підприємництва ринковому середовищі, ознаки, цілі та функції підприємництва, вивчити законодавчо-нормативну базу регулювання підприємницької діяльності, освоїти особливості здійснення підприємницької діяльності інноваційній економіці; засвоїти методичні підходи, класифікаційні ознаки до типологізації підприємництва, набути знань і навиків щодо відкриття власної справи, державної реєстрації суб'єктів господарювання і способів ведення бізнесу

Питання для підготовки

1. Середовище функціонування підприємництва.
2. Сутність, ознаки, принципи та функції підприємництва.
3. Правове забезпечення підприємницької діяльності.
4. Підприємництво в умовах інноваційної економіки.
5. Виробниче підприємництво: поняття, види, оцінні показники ефективності.
6. Торговельне підприємництво. Торгові посередники та їх види.
7. Поняття і види бірж: товарні, фондові, валютні, біржа праці.
8. Класифікація підприємництва. Типи і види підприємництва.
9. Поняття і суб'єкти мікро-, великого та середнього підприємництва.
10. Реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.
11. Підприємництво як резидент Дія Сіті.
12. Франчайзинг як форма підприємницької діяльності.
13. Обґрунтування вибору системи оподаткування.

Практичне заняття № 2

Тема: Управління підприємницькою діяльністю

Мета: засвоїти теоретичні основи управління підприємницькою діяльністю, вивчити принципи та методи управління, організаційні структури управління, освоїти поняття та види планування підприємницької діяльності, набути навиків складання планів

Питання для підготовки

1. Поняття, принципи та методи планування підприємницької діяльності.
2. Організаційні структури управління підприємством.
3. Функції управління підприємницькою діяльністю: планування, регулювання і контроль.
4. Оперативне планування: поняття, види планів і показники.
5. Тактичне планування: поняття, види планів і показники.
6. Виробнича програма: поняття, показники, вимірники.

Практичне заняття № 3

Тема: Бізнес планування в підприємстві

Мета: засвоїти теоретичні основи бізнес-планування при організації підприємницької діяльності, знати призначення, основні розділи та етапи розроблення бізнес-плану, набути навиків розробки бізнес-планів

Питання для підготовки

1. Стратегічне планування в підприємницькій діяльності.
2. Основи бізнес-планування у підприємстві.
2. Бізнес-план, його структура і зміст основних розділів.
3. Призначення і функції бізнес-плану.
4. Етапи розроблення бізнес-плану.

Практичне заняття № 4

Тема: Бізнес план в підприємницькій діяльності

Мета: засвоїти теоретико-практичні основи розробки бізнес-плану, знати призначення бізнес-плану, набути практичних навиків методики складання бізнес-плану в межах його набути

Питання для підготовки

1. План виробництва в структурі бізнес-плану: методичні підходи до розрахунку показників та критерії ефективності.
2. Організаційний план в структурі бізнес-плану: методичні підходи до розрахунку показників та критерії ефективності.
3. Фінансовий план в структурі бізнес-плану: методичні підходи до розрахунку показників та критерії ефективності.
4. План маркетингу в структурі бізнес-плану: методичні підходи до розрахунку показників та критерії ефективності.
5. Маркетинг-мікс (4P) і його роль в активізації продаж.
6. Функції маркетингової діяльності в підприємстві (цінніснотворча, стимулююча, регулююча).
7. Інноваційний маркетинг в підприємстві.
8. Представлення та презентація бізнес-плану.

Практичне заняття № 5

Тема: Бізнес план в грантових заявках

Мета: засвоїти практичні основи розробки бізнес-плану в грантових заявках, знати призначення бізнес-плану в грантовому фінансуванні, набути практичних навиків методики складання бізнес-плану в грантових заявках

Питання для підготовки

1. Переваги грантового фінансування розвитку підприємства.
2. Державні та міжнародні грантові програми.
3. Державна грантова програма мікрогрант «Власна справа».
4. Державні програми підтримки розвитку підприємства: «Грант на теплицю», «Грант на переробне підприємство», «Грант для ветеранів та їх подружжя».
5. Презентація, обґрунтування і захист грантової заявки.

Практичне заняття № 6

Тема: Кадрове забезпечення та оплата праці в підприємницькій діяльності

Мета: засвоїти основи кадрового забезпечення підприємницької діяльності, вивчити категорії персоналу, оволодіти методичними підходами оцінювання ефективності використання персоналу, засвоїти основи оплати праці працівників різних категорій персоналу, вивчити законодавче регулювання оплати праці в Україні, вивчити категорії персоналу, оволодіти методичними підходами оцінювання ефективності використання персоналу

Питання для підготовки

1. Персонал підприємницьких структур: поняття, категорії і структура.
2. Баланс робочого часу середньоспискового працівника.
3. Продуктивність праці: поняття, вимірники, показники (виробіток, працемісткість).
4. Чисельність персоналу: методика розрахунку.
5. Нормування праці: поняття, вимірники, показники. Методичні підходи до розрахунку норм праці.
6. Номінальна і реальна заробітна плата.
7. Форми і системи оплати праці.
8. Державне регулювання оплати праці.

Практичне заняття № 7

Тема: Матеріальні ресурси в підприємницькій діяльності

Мета: засвоїти теоретичні засади формування і ефективного використання матеріальних ресурсів при здійсненні підприємницької діяльності опанувати методику розрахунку показників ефективності використання основних і оборотних засобів, нормування оборотних засобів і розрахунку норм

Питання для підготовки

1. Поняття та види матеріальних ресурсів.
2. Основні засоби як елемент матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності.
3. Поняття, класифікація і структура основних засобів.
4. Облік та оцінка основних засобів.
5. Поняття і види зношення основних засобів.
6. Амортизація основних засобів: поняття і методи нарахування.
7. Ефективність використання основних засобів. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів при здійсненні підприємницької діяльності.
8. Оборотні засоби як елемент матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності.
9. Оборотність оборотних засобів.

Практичне заняття № 8

Тема: Нематеріальні ресурси та інтелектуальна власність в підприємництві

Мета: засвоїти теоретичні засади формування і використання нематеріальних ресурсів; опанувати засади правової охорони нематеріальних активів і їх оцінювання; засвоїти підходи до забезпечення ефективності формування і використання нематеріальних ресурсів при здійсненні підприємницької діяльності

Питання для підготовки

1. Поняття, склад і роль нематеріальних ресурсів в умовах економіки знань.
2. Специфічні риси нематеріальних ресурсів.
3. Класифікація нематеріальних ресурсів.
4. Об'єкти промислової власності.
5. Нематеріальні активи.
6. Правова охорона нематеріальних активів.
7. Амортизація нематеріальних активів.
8. Оцінювання нематеріальних активів.
9. Забезпечення ефективності формування і використання нематеріальних ресурсів при здійсненні підприємницької діяльності.

Практичне заняття № 9

Тема: Фінансові ресурси та інвестиції в підприємницькій діяльності

Мета: засвоїти теоретичні засади формування і використання фінансових ресурсів у підприємстві; опанувати теоретичні основи формування і використання інвестиційних ресурсів підприємства і їх класифікацію; засвоїти підходи до планування і фінансування реальних інвестицій; опанувати теоретичні і методичні засади інвестиційного проектування; засвоїти особливості формування інвестиційних проектів при організації підприємницької діяльності

Питання для підготовки

1. Поняття, склад і структура фінансових ресурсів в підприємстві
2. Види фінансових ресурсів. Власні, залучені і позикові фінансові ресурси.
3. Інвестиційні ресурси підприємства: поняття, види та класифікація.
4. Види інвестицій за об'єктом інвестування: реальні (виробничі) та фінансові.

5. Планування і фінансування реальних інвестицій.
6. Поняття і види фінансових інвестицій (акції, облігації, інші цінні папери).
7. Види інвестицій за формою власності капіталу (державні, приватні).
8. Поняття, види і стадії інвестиційних проєктів.
9. Поняття та показники ефективності інвестиційних проєктів:
10. Точка беззбитковості: поняття, графічне представлення та методика розрахунку.

Практичне заняття № 10

Тема: Якість продукції та її забезпечення в підприємстві

Мета: засвоїти теоретичні засади забезпечення якості продукції (послуг); опанувати поняття і методику оцінювання якості продукції і послуг; засвоїти методику розрахунку показників якості продукції і послуг; вивчити теоретичні й нормативні основи управління якістю продукції; опанувати ключові елементи управління якістю – стандарти ISO, принципи стандартизації і сертифікації продукції; засвоїти особливості обов'язково та добровільної сертифікації в Україні

Питання для підготовки

1. Поняття якості продукції. Споживна вартість і технічний рівень продукції.
2. Рівень якості продукції: поняття і оцінювання.
3. Органічна продукція: поняття, вимоги та способи забезпечення її якості.
4. Методи оцінки якості продукції.
5. Управління якістю продукції: поняття і складові елементи.
6. Стандартизація продукції: поняття, методи, об'єкти і суб'єкти.
7. Сертифікація продукції. Обов'язкова та добровільна сертифікація в Україні.
8. Міжнародна стандартизація і сертифікація.
9. Економічна і соціальна ефективність стандартизації і сертифікації.
10. Удосконалення управління якістю продукції.

Практичне заняття № 11

Тема: Інноваційна діяльність в підприємстві

Мета: засвоїти основні положення теорії інновацій, набути навиків організації інноваційної діяльності, функціонування інноваційного підприємства; опанувати методичні підходи до розрахунку результативності та ефективності інноваційної діяльності

Питання для підготовки

1. Інноваційна економіка. Інноваційні країни.
2. Інноваційна спроможність країни в міжнародних рейтингах. Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), Індекс інновацій Агенства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), Європейське інноваційне табло (European Innovation Scoreboard), Індекс готовності до передових/проривних технологій, ЮНКТАД (A Frontier Technologies Readiness Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (Global Talent Competitiveness Index).
3. Інноваційна діяльність: поняття, суб'єкти і об'єкти, джерела фінансування.
4. Поняття і взаємозв'язки інноваційних процесів на підприємстві.
5. Методика оцінювання ефективності інноваційної діяльності.
6. Державна інноваційна політика.

Практичне заняття № 12

Тема: Інноваційні проекти та розвиток бізнесу

Мета: засвоїти теоретичні підходи створення інноваційних проектів, поняття і класифікацію інноваційних проектів, критерії кваліфікування інноваційного продукту; набути практичних навиків застосування інноваційних підходів в організації діяльності підприємницьких структур

Питання для підготовки

1. Інноваційні підходи в підприємницькій діяльності: сучасні напрями та соціально-економічна доцільність.
2. Поняття, класифікація і характеристики інноваційних проектів.
3. Проектний цикл і структуризація інноваційного проекту.
4. Техніко-економічне обґрунтування інноваційних проектів.
5. Соціально-економічна ефективність інноваційних проектів.

Практичне заняття № 13

Тема: Витрати та ціноутворення в підприємницькій діяльності

Мета: засвоїти поняття, класифікацію і методика розрахунку витрат в підприємницькій діяльності; набути навичок розрахунку кошторису та калькуляції витрат; вивчити економічну природу поточних і операційних витрат; опанувати теоретичні і методичні основи ціноутворення в підприємстві, методика розрахунку і встановлення оптових і роздрібних цін

Питання для підготовки

1. Поняття, види і структура витрат в підприємницькій діяльності.
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).
3. Класифікація витрат на виробництво.
4. Елементи операційних витрат в підприємницькій діяльності.
5. Економічна природа і склад витрат на збут (маркетингових витрат).
6. Поняття елементів поточних витрат.
7. Поняття і види цін на продукцію в підприємницькій діяльності.
8. Оптові і роздрібні ціни: поняття і методика розрахунку.
9. Методики ціноутворення при здійсненні підприємницької діяльності.
10. Маркетингові підходи в ціноутворенні.

Практичне заняття № 14

Тема: Ефективність підприємницької діяльності

Мета: засвоїти теоретичні засади результативності і методика розрахунку показників результативності підприємницької діяльності; засвоїти методичні підходи до розрахунку оцінних показників результативності та ефективності підприємницької діяльності

Питання для підготовки

1. Результати підприємницької діяльності: економічна сутність і показники.
2. Методика розрахунку показників результативності підприємницької діяльності: (дохід від реалізації продукції (товарів, послуг); чистий від реалізації продукції (товарів, послуг)).
3. Ефективність підприємницької діяльності: поняття і оцінні показники.
4. Фінансовий результат від підприємницької діяльності і методика його оцінки (від операційної діяльності, до оподаткування, чистий фінансовий результат).
5. Ефективність підприємницької діяльності: поняття, види, методика розрахунку.
6. Економічна сутність і види прибутку: валовий, до оподаткування, чистий.
7. Методика розрахунку величини прибутку: валовий, до оподаткування, чистий.

Практичне заняття № 15

Тема: Ефективність підприємницької діяльності

Тема: Соціальна відповідальність бізнесу

Мета: засвоїти теоретичні й методичні засади визначення ефективності підприємницької діяльності, опанувати методичні підходи до розрахунку оцінних показників результативності та ефективності підприємницької діяльності; засвоїти принципи реалізації Концепції сталого розвитку та соціальної відповідальності бізнесу

Питання для підготовки

1. Економічна сутність і показники рентабельності в підприємницькій діяльності (загальна і розрахункова).
2. Види рентабельності і методики їх розрахунку (рентабельність виробництва, рентабельність продаж, рентабельність продукції, рентабельність капіталу).
3. Соціальна відповідальність бізнесу та Концепція гармонійного (сталого) розвитку.
4. Індикатори для моніторингу реалізації Цілей гармонійного (сталого) розвитку.
5. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття і складові.
6. Соціальна відповідальність бізнесу та циклова економіка.
7. Ділова етика підприємця.
8. Шляхи підвищення ефективності підприємницької діяльності.

6. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ

Тематика тренінгу

Тренінг – практико-орієнтований процес набуття здобувачами фахового досвіду в частині виконання професійних завдань в сфері підприємництва.

Метою тренінгу є узагальнення теоретичних знань та застосування в практичній діяльності набутих вмій та навиків, отриманих студентами під час вивчення навчальної дисципліни «Підприємництво».

Тема тренінгу: Набуття навичок в сфері розробки бізнес-плану в грантовій заявці для започаткування власного (розвитку діючого) бізнесу

Структура, організація і проведення тренінгу

1. **Вступна частина** проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгу.
 2. **Організаційна частина** полягає у створенні робочого настрою у студентському колективі, встановленні правил проведення тренінгового заняття та формулювання підсумків. Ознайомлення студентів з роздатковим матеріалом: бланками документів, таблицями тощо.
 3. **Практична частина** реалізується студентом в процесі складання бізнес-плану в межах обґрунтування грантової заявки та отримання грантового фінансування для започаткування/розширення власного бізнесу в межах чинних грантових програм підтримки розвитку підприємництва в Україні.
 4. **Підведення підсумків** відбувається шляхом презентації та захисту підготовленого бізнес-плану грантової заявки, обговорення результатів виконаного тренінгового завдання. Виставлення викладачем оцінки за тренінг для кожного студента.
- Результати тренінгу оцінюються викладачем у балах за стобальною шкалою і складають 5 відсотків підсумкового балу з дисципліни.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Метою самостійної роботи студентів є формування в майбутніх фахівців з підприємництва та торгівлі навичок системного мислення при вивченні феномену підприємництва як виду господарювання, започаткування власного бізнесу, організації і забезпечення ефективності підприємницької діяльності суб'єктів господарювання.

Самостійна робота охоплює вивчення теоретичного навчального матеріалу з дисципліни в позааудиторному режимі, самонавчання та самоконтроль, а також набуття студентами практичних навичок методики розрахунку показників, обґрунтування рішень, висновків.

Для виконання самостійної роботи розроблено Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни «Підприємництво». Завдання для самостійної роботи має наскрізний і персоналізований характер, видається студенту у перші два тижні навчання та виконується упродовж семестру відповідно до тематичного плану вивчення дисципліни «Підприємництво». У методичних вказівках подані розроблені завдання до виконання, варіанти вихідних даних, зведених в додатки, на основі яких студенти повинні проаналізувати середовище підприємства, його організаційну структуру, побудувати схеми, таблиці, провести необхідні розрахунки, обґрунтувати висновки. Методичні поради покликані допомогти студентам у самонавчанні та виконанні кожного завдання самостійної роботи з дисципліни «Підприємництво». Студенти виконують персональне завдання за даними одного з варіантів, номер якого встановлює керівник курсу. Методичні рекомендації доступні студентам у системі MOODLE.

Результати виконання самостійної роботи оцінюються викладачем у балах за стобальною шкалою і складають 15 відсотків підсумкового балу з дисципліни.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У навчальному процесі методами навчання є лекції, практичні заняття, консультації викладачів, самостійна робота, робота в групах, поточне опитування, тестування, обговорення та моделювання практичних ситуацій, тренінг.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Підприємництво» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання під час тренінгу;
- оцінювання виконання самостійної роботи

10. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу декана факультету за наявності поважних причин (напр., відсутність через хворобу та наявність відповідної довідки).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання принципів академічної доброчесності під час вивчення дисципліни, проведення контрольних заходів та екзаменів.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (напр., карантин, військовий стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу декана факультету.

11. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3
40 %	40 %	5 %	15 %
Поточне опитування	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна робота
Середнє арифметичне значення отриманих оцінок під час занять (за кожною темою змістового модуля 1)	Контрольна робота (за темами змістового модуля 2)	Оцінка за виконання завдання	Середнє арифметичне значення оцінок за виконання теоретичної та розрахункової частин завдання

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни визначається як середньозважена величина залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Поточне опитування під час заняття:

- **90–100 балів** – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;
- **75–89 балів** – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;
- **65–74 бали** – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;
- **60–64 бали** – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;
- **1–59 балів** – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Тренінг:

- **90–100 балів** – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **75–89 балів** – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **65–74 бали** – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **60–64 бали** – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст

завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

- **1–59 балів** – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях під час проведення тренінгу.

Самостійна робота:

- **90–100 балів** – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **75–89 балів** – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент належно виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **60–74 балів** – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;
- **1–59 балів** – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	Відмінно	A (відмінно)
85-89	Добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	Задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35–59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

12.ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№ зп	Найменування	Номер теми
1.	Технічне забезпечення: мультимедійний проектор, ноутбук, проєкційний екран.	1–15
2.	Базове програмне забезпечення: ОС Windows.	1–15
3.	Комунікаційна навчальна платформа (MOODLE) для організації дистанційного навчання (за необхідності).	1–15
4.	Комунікаційне програмне забезпечення ZOOM для проведення занять в режимі онлайн (за необхідності).	1–15
5.	Зразки форм звітності суб'єктів господарювання/підприємництва (за наявності)	6–9 13–14

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Навчальні підручники/посібники:

1. Апопій В.В., Середа С.А., Шутовська Н.О. Основи підприємництва : навч. посібник. Львів : Новий світ-2000, 2021. 324 с.
2. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навч. посіб. / З.С. Варналій, Т.Г. Васильців, Р.Л. Лупак, Р.Р. Білик. Чернівці : Технодрук, 2019. 264 с.
3. Должанський І.З, Загорна Н.О. Бізнес-план: технологія розробки. К.: Центр учбової літератури. 2020. 380 с.
4. ДСТУ ISO 9004: 2018. Управління якістю. Якість організації. Настанови щодо досягнення сталого успіху. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=81206
5. Економіка і бізнес: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
6. Економіка підприємництва : підручник / за ред. Л.В. Фролової. Одеса : Бондаренко М.О., 2020. 708 с.
7. Економічна енциклопедія : [у 3 т.] / ред. рада : Б. Д. Гаврилишин, В. А. Ющенко, В. С. Гальчинський. К. : Вид. центр «Академія» ; Тернопіль : Академія народного господарства. 2000.
8. Карпюк Г.І. Основи підприємництва : навч. посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. Київ, 2021. 108 с.
9. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посібник / І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк. Харків : ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с.
10. Корпоративна соціальна відповідальність : навч.-метод. посібник / уклад.: Фінагіна О.В., Панкова Л.І., Павловська А.С., Гулак Д.В., Скибська К.О. Черкаси : ЧДТУ, 2019. 248 с.
11. Кузьмін О., Пирог Л. Соціальна відповідальність. Практичний аспект. Київ : Кондор, 2020. 244 с.
12. Кузьмін О., Станасюк Н., Пасінович І., Пирог О., Чернобай Л. Основи корпоративної соціальної відповідальності. Стратегії та ділові практики. Київ : Кондор, 2021. 244 с.
13. Кушнір Р. Б-бізнес. Покрокова інструкція створення системного, ефективного і прописаного бізнесу в Україні. Київ : Коло, 2019. 432 с.
14. Михалюк Н. І. Планування діяльності підприємств: навч. посібник. Львів : Новий світ-2000, 2021. 620 с.
15. Національний проєкт. Дія. Бізнес. URL: <https://business.dii.gov.ua/>
16. Основи економічної грамотності та підприємництва: навч. посібник / Алексеєва С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Закатнов Д.О., Орлов В.Ф., Сохацька Г.В. Житомир : Полісся, 2021. 248 с.
17. Підприємництво: навч.посіб. / за ред. д-р екон. наук Собко О.М., проф., канд. екон. наук, доц. Бойчик І. М. Тернопіль: Економічна думка. 2023. 308 с.
18. Приходько Д.О. Основи біржової діяльності : підручник. Харків: ФОП Бровін О.В., 2021. 280 с.
19. Салухіна Н. Г., Язвінська О. М. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг : підручник. Вид. 2-е доп. і перероб. К. : Центр учбової літератури, 2019. 426 с.
20. Сирохман І. В., Гирка О. І., Калимон М. М. Безпечність і якість харчових продуктів (проблеми сьогодення) : підручник. В. ; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2019. 394 с.
21. Словник економіста та підприємця / А.М. Туренко, І.А. Дмитрієв, О.С. Іванілов, І.Ю. Шевченко. Харків : ХНАДУ, 2018. 340 с.
22. Тягунова Н.М., Споріш О.А. Підприємництво і бізнес-культура. Кредитно-модульний курс : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2019. 118 с.

23. Фінансування заходів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: чотири ключові фактори успіху. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/finansuvannya-zakhodiv-spryamovanykh-na-dosyahnennya-tsiley-staloho-rozvytku-v-ukrayini-chotyry-klyuchovi-factory-uspikhu>

24. Якість і безпечність харчової продукції традиційних та інноваційних технологій : підручник / І. В. Сирохман [та ін.] ; за ред. заслуж. діяча науки і техніки України, д-ра техн. наук, проф. І. В. Сирохмана. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2020. 503 с.

Основні законодавчо-нормативні акти:

1. Dyrektywy UE Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=Dyrektywy+UE+Corporate+Social+Responsibility>

2. EU Strategy on Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.switchtogreen.eu/eu-strategy-on-corporate-social-responsibility/>

3. EU4BUSINESS. URL: <http://eu4business.org.ua/>

4. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search>

5. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

6. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

7. Закон України «Про публічні закупівлі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n75>

8. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>

9. Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» № 755-IV від 15.05.2003 р. з правками і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

10. Закону України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

11. Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>

12. Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>

13. Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>

14. Закон України « Про стандартизацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>

15. Інтелектуальна власність у цифрах. Показники діяльності у сфері інтелектуальної власності за 2023 рік. URL: <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/IP-in-Figures-2023-web1-.pdf>

16. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

17. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

18. Національний стандарт України. ДСТУ ISO 9001: 2015. Системи управління якістю. URL: https://dnaop.com/html/61390/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9001_2015

19. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

20. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання збору даних для моніторингу реалізації Цілей сталого розвитку» від 21 серпня 2019 р. № 686-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2019-%D1%80#Text>

21. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
22. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
23. Український Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://nipo.gov.ua/publicna-informatsiia/>
24. Цивільний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
25. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>

Додаткові:

1. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. (2020). Економічна природа організаційно-економічного механізму соціальної відповідальності бізнесу. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. пр., № 1–2. С. 57–64. DOI: 10.31767/nasoa.1-2.2020.06
2. Грант «Власна справа». URL: <https://vlasnaspravagrant.com.ua/>
3. Гурочкіна, В., Будзинська, М. Циркулярна економіка: українські реалії та можливості для промислових підприємств. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2020. № 5. С. 52-64. DOI: 10.33244/2617-5932.5.2020.52-64.
4. Косович Б.І. Соціальне підприємництво в Україні: актуальні питання стаглювання. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 77-81.
5. Національний орган інтелектуальної власності. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Annual_Report-2023-web3.pdf
6. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України URL: <http://www.drs.gov.ua>
7. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності у сфері промислової власності. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/promvlasnist-2020.pdf>
8. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів / пер. з англ. Н. Кошманенко. Київ : Наш Формат, 2020. 424 с.
9. Руда М.В., Мирка Я.В. Циркулярні бізнес-моделі в Україні. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2020. Вип. 2. № 1. С. 107-121. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-er/2020/jun/21886/st12.pdf>.
10. Сайт Дія. Бізнес Тернопіль – центр підтримки підприємців. URL: <https://business.diia.gov.ua/ternopil>
11. Собко О.М., Бойчик І.М., Крисоватий І.А., Смерека С.Б. Розвиток інтелектуального капіталу та управління інноваційними проектами в торгівлі. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 2. С.7-16. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1991>
12. Собко О.М., Крисоватий І.А. Оцінювання впливу інтелектуального потенціалу на розвиток інноваційного підприємництва в Україні. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 2. С. 62-69. URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/handle/316497/42684>
13. Собко О.М., Крисоватий І.А. Вдосконалення управління інноваційними проектами та поживлення інноваційної активності підприємств України. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 3. С. 97–112. URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua>
11. Собко О.М., Крисоватий І.А., Смерека С.Б. Впровадження інноваційних проектів з енергозбереження для посилення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. *Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2021. Випуск 1/2021. С.108-114. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/79_188-196
12. Собко О.М. Інноваційне підприємництво в умовах війни. *Підприємництво та логістика в умовах сучасних викликів*. Матеріали II Міжнародної наук.–практ. конференції.

Тези доповідей (26– 28 травня 2022 р.) / Відп. ред. А. І. Крисоватий, Тернопіль, 2022. С. 86–88. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45207>

13. Собко О.М., Стахурська С.Б. Розвиток інтелектуального потенціалу підприємства в умовах сучасних змін. *Економічний аналіз*, 2023. № 2 С. 194-201. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/5708/6565657249>

14. Собко О.М., Стахурська С.В. Оцінювання управління інтелектуальним потенціалом вітчизняних молокопереробних підприємств. Сімдесят сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 18-19 липня 2023 р.) / редкол. : О. Патряк та ін.; ГО «Наукова спільнота»; WSSG w Przeworsku. Львів: ФО-П Шпак В.Б. 111 с. ISSN 2522-963X

15. Собко О. М., Стахурська С.В. Механізм управління інтелектуальним потенціалом підприємства. Science and technology: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 243-246. URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-technology-problems-prospects-and-innovations-3-5-08-2023-osaka-yaponiya-arhiv/>

16. Sobko, O. (2024). СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій, 1(13), 308-317. Retrieved із <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/288>

17. Собко О., Фурик Ю. Стратегії соціально відповідального маркетингу як складові системи управління вартістю бізнесу. Журнал стратегічних економічних досліджень, №2, 2024. С. 136-145. URL: <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2024/07/2-2024-12.pdf>

18. Соціальні цінності - що це таке, визначення та поняття. URL: <https://uk.economy-pedia.com/11039406-social-values>

19. Соціально-відповідальний бізнес: що це і як це працює сьогодні в Україні? URL: <https://www.forfuture.life/blog/socialno-vidpovidalnyy-biznes-shcho-ce-i-yak-vono-pracyuie-sogodni-v-ukrayini>

20. Український Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://nipo.gov.ua/publiczna-informatsiia/>

21. Шпак Н. О., Кісь С. Я. Особливості формування системи менеджменту «розумними підприємствами». *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 42. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1652/1589>

22. Alekseieva K., Turchyn L., Sobko O., Stakhurska S. Intellectual Capital of Entrepreneurship: Inter-connections and ways of stimulating the development International. Journal of Scientific and Technology Research. 2020. Volume 9. Issue March 03. Pp. 7039–7043. URL:

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216257726>

23. CDR – Społeczna odpowiedzialność biznesu. URL: <https://www.parp.gov.pl/csr>

24. CDR Ukraine. URL: <https://csr-ukraine.org/about/>

25. Daly H. Economics for a Full World. URL: <https://www.greattransition.org/publication/economics-for-a-full-world#figure-3>.

26. Entrepreneurship Development and New Enterprise Management. Bachelor of Business Administration. Directorate of Distance Education Guru Jambheshwar University HISAR-125001. 354 p. URL: <https://www.ddegjust.ac.in/studymaterial/bba/bba-301.pdf>.

27. Golinska-Dawson P., Sychała M. Corporate Social Responsibility in the Manufacturing and Services Sectors. Springer Berlin Heidelberg, 2019. 280 p.

28. Kotler, P. (2002). *Marketing management* (11th ed.). Hoboken: Prentice Hall.

29. Krysovaty A., Hayda Y., Sobko O., Chukhnii O. International mobility of students: good practices from other universities. *PannonManagementReview*. Volume 10. Issue 1-2. June 2021. P.49–61. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/42749>

30. Levchenko Ya. Economy and business: course book / Ya. Levchenko, I. Shevchenko, O. Dmytriieva. Kharkiv : FOP Brovin O.V., 2019. 128 p.
31. Parker S.C. The Economics of Entrepreneurship. Second Edition. Ontario : University of Western Ontario, Cambridge University Press, 2018. 919 p. DOI: 10.1017/9781316756706.
32. PROConsulting. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka>
33. Shpak, N.; Kuzmin, O.; Dvulit, Z.; Onysenko, T.; Sroka, W. Digitalization of the Marketing Activities of Enterprises: Case Study. Information, 2020, 11, 109. URL: <https://www.mdpi.com/2078-2489/11/2/109>
34. Sobko, O., Boichyk, I., Gavkalova, N., Ovcharenko, I., & Kyrylenko, S. (2024). Navegar por el paisaje digital: caminos pioneros y obstáculos de la innovación empresarial. REICE: Revista Electrónica De Investigación En Ciencias Económicas, 12(23), 208–226. <https://doi.org/10.5377/reice.v12i23.18285>
35. The European Business Network for Corporate Sustainability and Responsibility. URL: <https://www.csreurope.org/>
36. The Social responsibility of Businesses. URL: <https://www.scribd.com/document/215017267/The-Social-Responsibility-of-Business>
37. Turchyn L., Sobko O., Shahin O., Zaverbnuy A., Shushpanov D. Adoption of Management Decisions Regarding the Equalization of Territorial Asymmetry od Demographic Development of Quality of Life of the Population. Journal of Advanced Science Research in Dynamical and Control System. 2020. Vol.12/07. Special Issue. Pp.1677–1681. URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216257726>
38. USAID . Економічний розвиток. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
39. USAID from the American people. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
40. Yaroslavivna, T.L., Mykolaiivna, S.O., Myhailivna, B.I., .Stepanovych, Z.A., Shushpanov, D.G. Adoption of management decisions regarding the equalization of territorial asymmetry of demographic development of quality of life of the population. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 2020, 12(7), pp. 1677–1681. URL: <https://www.jardcs.org/abstract.php?id=5701> DOI: [10.5373/JARDCS/V12SP7/20202274](https://doi.org/10.5373/JARDCS/V12SP7/20202274) Scopus
41. Zaitsev, Y., Krysovaty, I., Gavkalova, N., Sobko, O., Boichyk, V. Interaction of Digitization and Corporate Social Responsibility in the Context of Sustainable Development. *Economic Affairs (New Delhi)*This link is disabled., 2024, 69, pp. 217–227. URL: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1w.pdf> DOI: 10.46852/0424-2513.1.2024.23
42. Zucchella A., Urban S. Circular Entrepreneurship: Creating Responsible Enterprise. Springer International Publishing, 2019. DOI: 10.1007/978-3-030-18999-0.